

مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

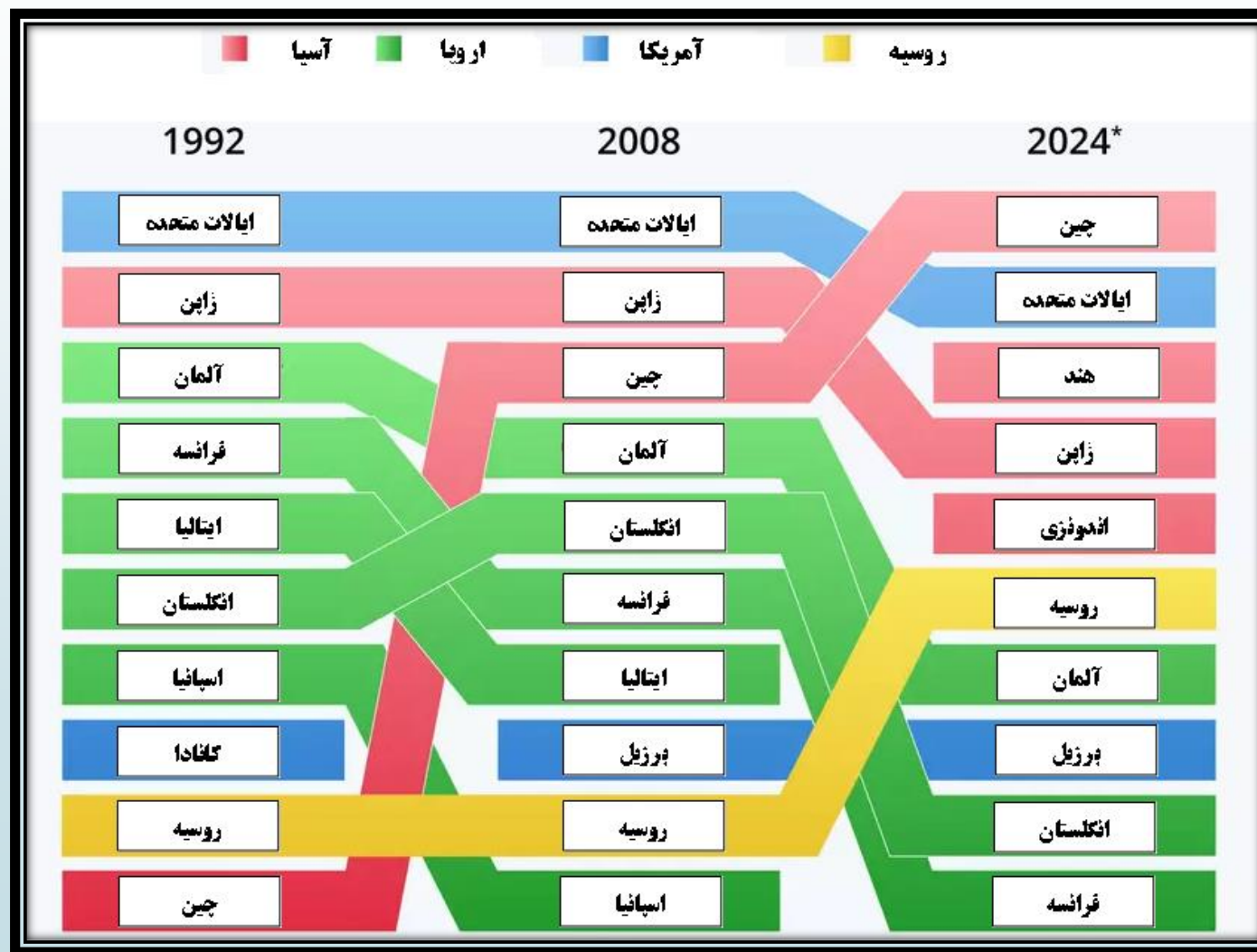
همکاری استراتژیک ایران و چین، فرصت ها و موانع همگرایی اقتصادی و تجاری

۲۰ اردیبهشت ۱۴۰۰

□ نظم نوین اقتصادی چین محور

- پیوستن به سازمان تجارت جهانی در سال ۲۰۰۱ و هماهنگی با هنجارهای قانونی این سازمان
- به چالش کشیدن نظم حقوقی موجود تحت رهبری آمریکا به واسطه ابتکارات جدید چین در داخل و خارج کشور
- گسترش شبکه ای از مشارکت های استراتژیک و توافق نامه های دوجانبه چین با سایر کشورهای جهان
- توسعه نوعی حاکمیت قانون تجارت و اقتصاد با مرکزیت امور مالی و زیربنایی یارانه ای دولتی در کنار سیاست های نوآورانه داخلی
- ارائه یک مدل توسعه جایگزین برای قوانین و نهادهای ساخت آمریکا از طریق ابتکاراتی نظیر ابتکار کمربند و راه با هدف تقویت رشد اقتصادی از طریق سیاست های صنعتی به رهبری دولت
- اهمیت اقتصاد چین در رشد اقتصاد جهانی

□ بزرگترین اقتصادهای جهان در طول زمان بر اساس پیش بینی مجمع جهانی اقتصاد در سال ۲۰۲۰

□ مدل تجارت و سرمایه‌گذاری چین

- معماری باز مدل توسعه چینی و تأکید بر «قرارداد» به عنوان ابزار هماهنگ کننده
- حذف پیش شرط های مرتبط با حکمرانی خوب و مطابقت با قوانین دموکراسی در اجرای برنامه های توسعه در سایر کشورها
- الگوی «بدون ارزش» و «غیر ایدئولوژیک» قانون تجارت چین
- کاهش سطح تعهدات در توافقات تجاری
- تغییر موقعیت چین از یک گیرنده اصلی به یکی از بزرگترین تأمین کنندگان سرمایه گذاری خارج از کشور
- تلاش برای انتقال «مرکز ثقل ژئوپلیتیک جهان» از آمریکا به اوراسیا
- استراتژی گردش دوگانه

□ دیپلماسی مشارکت چین با سایر کشورها ذیل همکاری های اقتصادی – تجاری

- **دیپلماسی مشارکت؛ ابزار اصلی دولت چین در سیاست خارجی**
- **سطوح متفاوت مشارکت چین با سایر کشورها**
 - ✓ مشارکت جامع استراتژیک
 - ✓ مشارکت جامع تعاونی
 - ✓ مشارکت تعاونی
- **تفاوت ساختاری مشارکت های چین در خاورمیانه در قیاس با اتحادهای غربی در این منطقه**
- **انواع مشارکت های چین در خاورمیانه**
 - ✓ دولت های محوری
 - ✓ دولت های اتصال
 - ✓ دولت های کلیدی
 - ✓ دولت های سنگر

□ انواع مشارکت های چین در خاورمیانه

منطقه	نوع شراکت	شراکت	جایگاه شراکت	شریک
مغرب	مشارکت جامع استراتژیک	2014	دولت محوری	الجزایر
دریای سرخ	مشارکت جامع استراتژیک	2014	دولت محوری	مصر
خلیج فارس	مشارکت جامع استراتژیک	2016	دولت محوری	عربستان سعودی
خلیج فارس	مشارکت جامع استراتژیک	2018	دولت محوری	امارات متحده عربی
مدیترانه شرقی	مشارکت استراتژیک تعاونی	2010	دولت اتصالی	ترکیه
مدیترانه شرقی	مشارکت جامع نوآورانه	2017	دولت اتصالی	اسرائیل
دریای سرخ	مشارکت استراتژیک	2014	دولت کلیدی	سودان
خلیج فارس	مشارکت استراتژیک	2015	دولت کلیدی	عراق
مغرب	مشارکت استراتژیک	2016	دولت کلیدی	مراکش
خلیج فارس	مشارکت استراتژیک	2014	دولت سنگر	قطر
دریای سرخ	مشارکت استراتژیک	2015	دولت سنگر	اردن
دریای سرخ	مشارکت استراتژیک	2017	دولت سنگر	جیبوتی
خلیج فارس	مشارکت استراتژیک	2018	دولت سنگر	کویت
خلیج فارس	مشارکت استراتژیک	2018	دولت سنگر	عمان

□ پیشینه غیرراهبردی همکاری های تجاری ایران و چین پس از انقلاب اسلامی

- وقوع انقلاب اسلامی و توسعه روابط با چین به دلیل رشد تجارت چین در این دوره و خروج چندین شریک تجاری عمده سنتی غربی از ایران
- افزایش سهم چین در خریدهای نظامی ایران در دوره جنگ
- دوران سازندگی: پایان جنگ و آغاز برنامه های توسعه و تمایل ایران به توسعه روابط اقتصادی با چین در قالب «اتحاد استراتژیک»؛ ناکامی توسعه روابط در سطوح استراتژیک به دلایل سیاسی
- دوران اصلاحات: تلاش برای توازن در همکاری های بین المللی ایران و توسعه روابط تجاری و همکاری ها در حوزه انرژی و نظامی با چین در سطحی غیر راهبردی
- دولت نهم و دهم: اتخاذ رویکرد «نگاه به شرق» در قالبی ارزش محور و ایدئولوژیک و نه اقتصادی و راهبردی؛ افزایش ۲۰ برابری حجم تجارت با چین در کنار همراهی چین در تحریم ایران و عدم امکان شکل گیری روابط راهبردی
- دولت یازدهم و دوازدهم: تمایل به ایجاد توازن در روابط ایران با سایر کشورها و ناکامی در ایجاد هرگونه رابطه اقتصادی پایدار به دلیل تحمیل تحریم های گسترده بر ایران

❑ موانع موجود در اتخاذ رویکرد استراتژیک نسبت به همکاری با چین

✓ موانع ساختاری داخلی و بین المللی

▪ موانع داخلی

✓ چالش های نهادی و قانونی در اتخاذ تصمیمات نهایی و اجرایی شدن آن ها

✓ کارشکنی ها و فسادهای اقتصادی موجود

▪ موانع بین المللی: اهمیت رفع چالش های ایران با شرکای استراتژیک چین برای شکل گیری طرح جامع

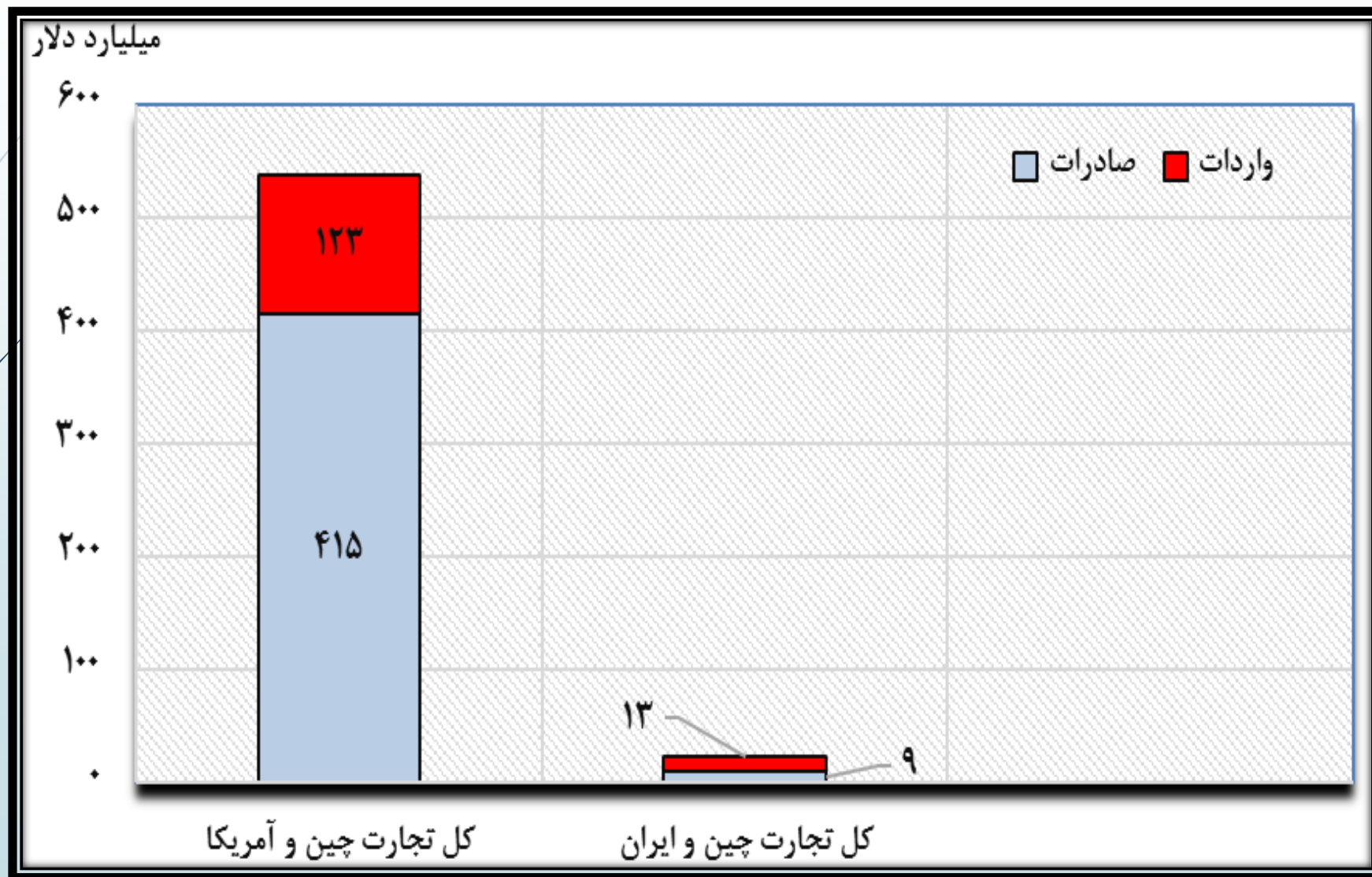
✓ تحریم ها؛ نقش عمده فشارهای تحریمی در به چالش کشیده شدن همکاری های ایران چین در زمینه های مختلف بانکی و پولی و زیرساختی نظیر پروژه های مرتبط با انرژی

✓ نادیده گرفته شدن جایگاه و اهمیت آمریکا در اقتصاد چین در قیاس با روابط محدود چین با ایران

✓ سطح بالای تنش ها میان ایران با کشورهای حوزه خلیج فارس

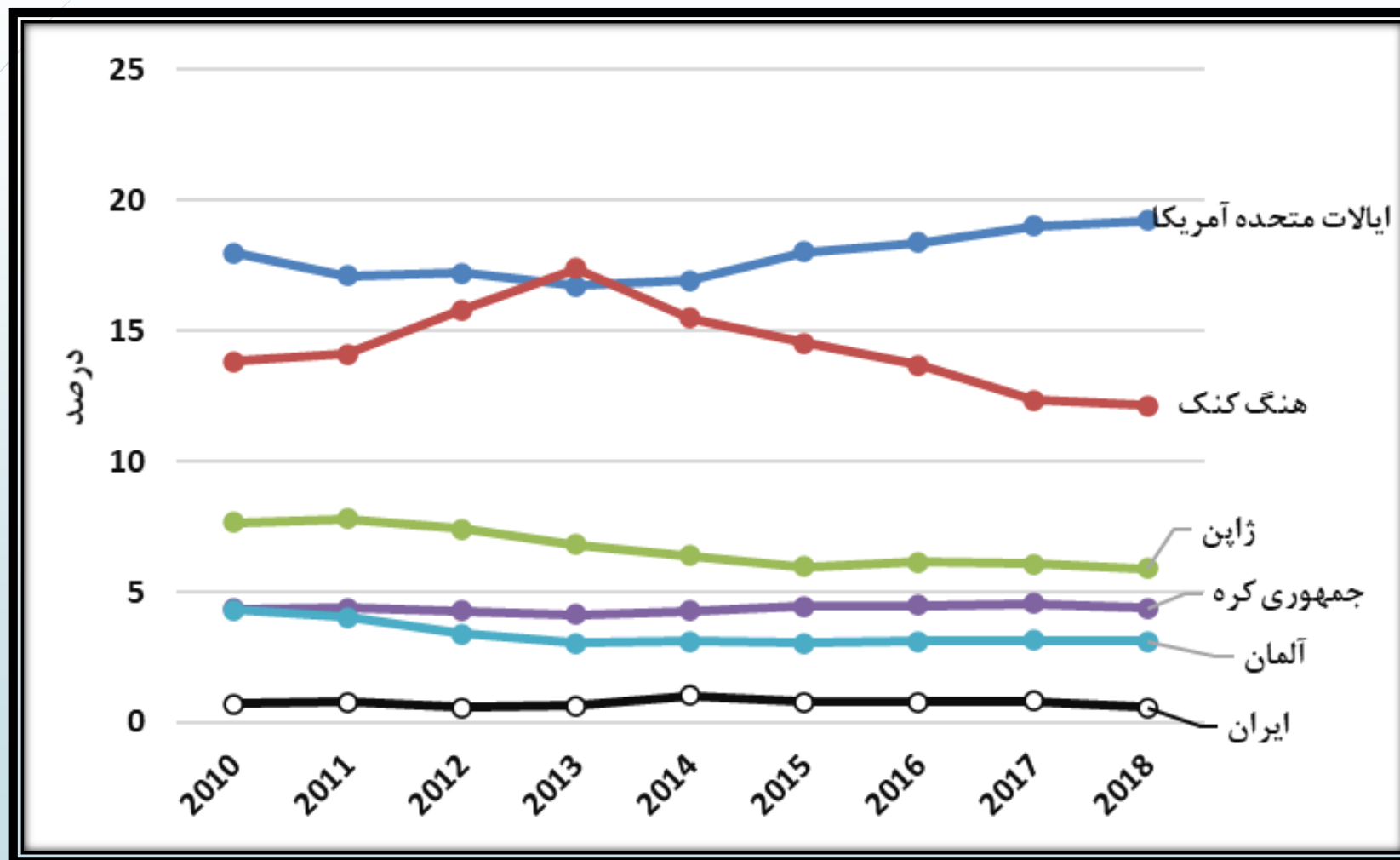
❑ موانع موجود در اتخاذ رویکرد استراتژیک نسبت به همکاری با چین

✓ مقایسه حجم تجارت چین با ایران و آمریکا در سال ۲۰۱۹

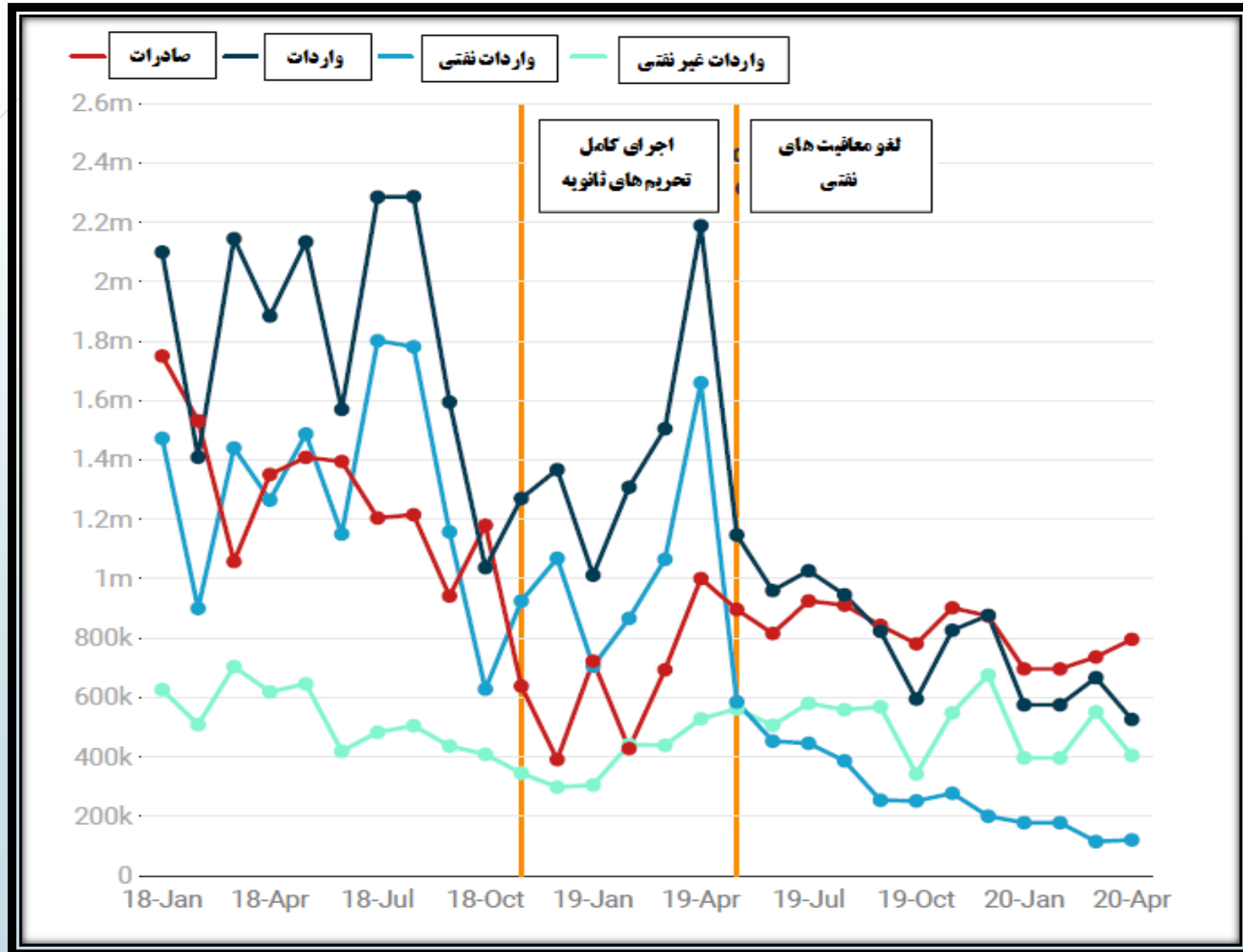
❑ موانع موجود در اتخاذ رویکرد استراتژیک نسبت به همکاری با چین

✓ سهم شرکای تجاری چین در صادرات این کشور

❑ موانع موجود در اتخاذ رویکرد استراتژیک نسبت به همکاری با چین

✓ روند تجارت (صادرات و واردات) چین با ایران در قبل و بعد از تشدید تحریم‌های آمریکا (هزار دلار)

❑ موانع موجود در اتخاذ رویکرد استراتژیک نسبت به همکاری با چین

✓ رصد تجربیات ناموفق سایر کشورها در همکاری راهبردی اقتصادی و تجاری با چین؛ بحران بدهی

- سهم چین از بدهی دوجانبه فقیرترین کشورهای جهان به اعضای G20 از ۴۵ درصد در سال ۲۰۱۵ به ۶۳ درصد در سال ۲۰۱۹ رسیده است
- مبلغ کل بدهی خارجی قاره آفریقا تا سال ۲۰۱۸، ۴۱۷ میلیارد دلار برآورد شده است. حدود ۲۰ درصد از بدهی خارجی دولت های آفریقایی به چین است. این مسئله چین را به بزرگترین کشور طلبکار در قاره آفریقا بدل کرده است
- در سال ۲۰۱۷، بدهی زامبیا به ۸.۷ میلیارد دلار بوده است که ۶.۴ میلیارد دلار آن مربوط به چین است. ۷۷ درصد بدهی جیبوتی نیز مربوط به چین است. بدهی های جمهوری کنگو به چین نیز حدود ۷ میلیارد دلار تخمین زده شده است. اتیوپی نیز یکی از وام گیرندگان اصلی بوده است که حداقل ۱۳.۷ میلیارد دلار بین سال های ۲۰۰۲ و ۲۰۱۸ برای پروژه های زیرساختی از چین وام گرفته است.
- بیشتر وام های چین به آفریقا مربوط به پروژه های زیرساختی مانند جاده ها، راه آهن و بنادر می باشد
- به نظر می رسد سیاست وام دهی چین به آفریقا «وابستگی را تشویق می کند، از معاملات فاسد استفاده می کند و منابع طبیعی آن را به خطر می اندازد» چرا که در این کشورها زیرساخت های همکاری مبتنی بر منافع متقابل ایجاد نشده است

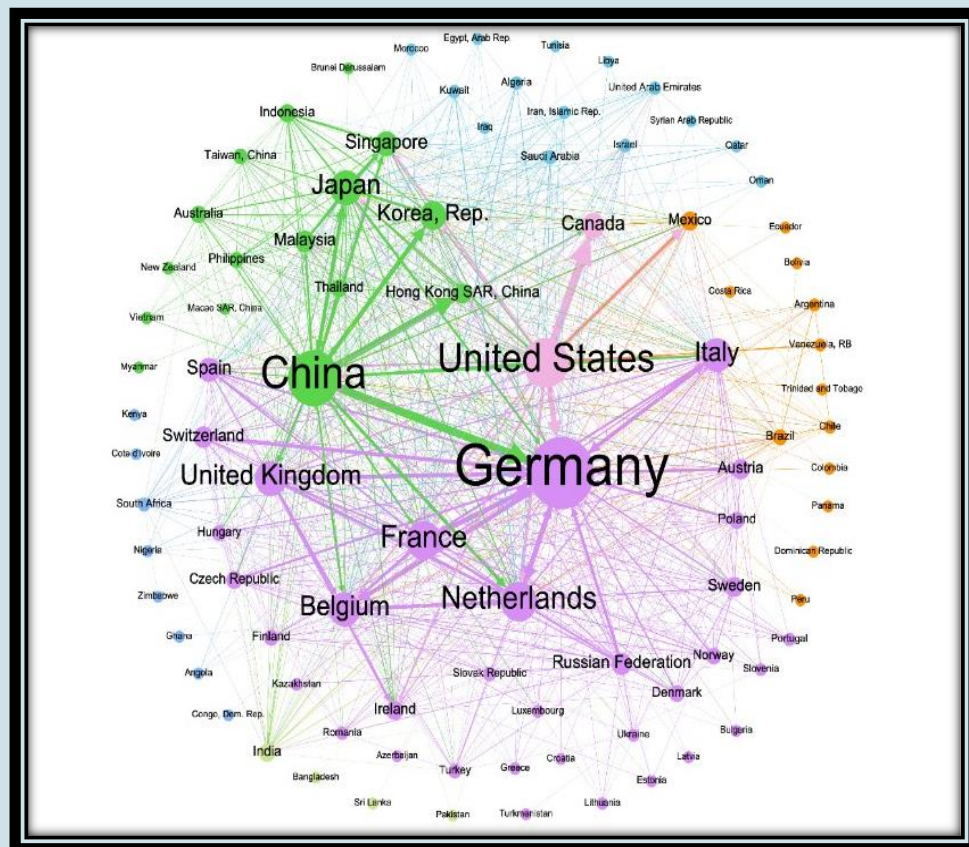
□ فرصت های موجود در اتخاذ رویکرد استراتژیک نسبت به همکاری با چین

✓ افزایش سرمایه گذاری خارجی

- نیاز اقتصاد ایران به سرمایه گذاری خارجی، تامین سریع منابع مالی، استفاده از خطوط اعتباری بانک های تجاری و بانک های توسعه ای بین المللی برای ایجاد زیر ساخت های اقتصادی، تامین تجهیزات و ماشین آلات مورد نیاز بخش های تولیدی
- در جدول الزام های تحقق اهداف برنامه ششم توسعه در ماده ۴ به این ترتیب لحاظ شده که براساس آن تامین مالی خارجی به طور متوسط سالانه ۶۵ میلیارد دلار و معادل ۲۵.۳ درصد کل منابع بر آورد شده است؛ این در حالی است که در سال ۱۳۹۷ به دنبال خروج آمریکا از برجام و بازگشت مجدد تحریم ها کل سرمایه گذاری مستقیم خارجی مصوب در ۶ ماه اول به حدود یک میلیارد دلار تنزل یافته است.
- طبق داده های وزارت بازرگانی چین، از ژانویه تا آگوست سال ۲۰۲۰، کل سرمایه گذاری خارجی چین ۸۶.۱ میلیارد دلار بوده است؛ از این بین سرمایه گذاری مستقیم غیر مالی شرکت های چینی در ۵۷ کشور شرکت کننده ابتکار کمربند و راه، ۱۴.۱ میلیارد دلار بوده است که رشدی ۲۳.۱ درصدی را نسبت به مدت مشابه در سال گذشته ثبت کرده است. این شاخص در ژانویه ۲۰۲۱، ۵.۷ درصد افزایش داشته است.

□ فرصت های موجود در اتخاذ رویکرد استراتژیک نسبت به همکاری با چین

✓ امکان ورود به زنجیره های ارزش جهانی

■ گسترش ادغام چین در زنجیره های ارزش جهانی از طریق افزایش صادرات واسطه ای

■ افزایش امکان و زمینه تولیدات صادراتی در کشورهای میزبان به کمک واردات کالاهای واسطه ای از چین

■ راه اندازی زنجیره های ارزش چینی در کشورهای فعال در ابتکار کمربند و راه

□ فرصت های موجود در اتخاذ رویکرد استراتژیک نسبت به همکاری با چین

✓ برخورداری از مزایای سیاسی همکاری بلندمدت اقتصادی با چین

- رفع نیازهای ساختاری و ایجاد قدرت چانه زنی برای پیگیری منافع ملی از طریق ورود ایران به روابط بلندمدت استراتژیک با شرکای تجاری
- مشارکت چین با کشورها ذیل ابتکار کمربند و راه با اهداف چندجانبه و بلندمدت و نه فقط تامین انرژی
- دیپلماسی مشارکت چین با سایر کشورها بر مبنای همکاری های سیاسی ذیل مناسبات اقتصادی
- فراهم شدن مقدمات ورود کنش گرانه ایران به بلوک های تجاری
- به وجود آمدن منافع ساختاری و بلند مدت در ایران برای کشور چین
- همراهی بیشتر چین با ایران در مجامع بین المللی و کاهش فشارهای سیاسی و دیپلماتیک بر ایران
- ایجاد تنوع در روابط استراتژیک با سایر کشورها ذیل همکاری ها در ابتکار کمربند و راه
- برخورداری از امکان همراهی چین با ایران در کاهش اثرات تحریم
- ایجاد مقدمات ثبات در بازار انرژی ایران به رغم تنش های سیاسی احتمالی

❑ فرصت های موجود در اتخاذ رویکرد استراتژیک نسبت به همکاری با چین

✓ تجربیات موفق سایر کشورها در همکاری راهبردی اقتصادی و تجاری با چین

▪ تجربه روسیه در همکاری بلند مدت با چین ذیل ابتکار کمربند و راه

✓ براساس داده ها، روسیه در بین کشورهای عضو، بزرگترین دریافت کننده سرمایه ذیل ابتکار کمربند و راه در زمینه نفت و گاز بوده است؛ بر این اساس، سرمایه ای بالغ بر ۱۲۳.۸۷ میلیارد دلار از سوی این کشور دریافت شده است (مثال: پروژه ۵۵ میلیارد دلاری خط لوله گاز سیری)

✓ توسعه همکاری ها در حوزه های لجستیکی، فناوری های پیشرفته، هواپیمایی، فضایی و محصولات کشاورزی (مثال: پروژه راه آهن ۳۲ میلیارد دلاری اوراسیا با اتصال مسکو به کازان از طریق خط آهن ۷۷۲ کیلومتری)

▪ مشارکت جامع راهبردی عربستان و چین

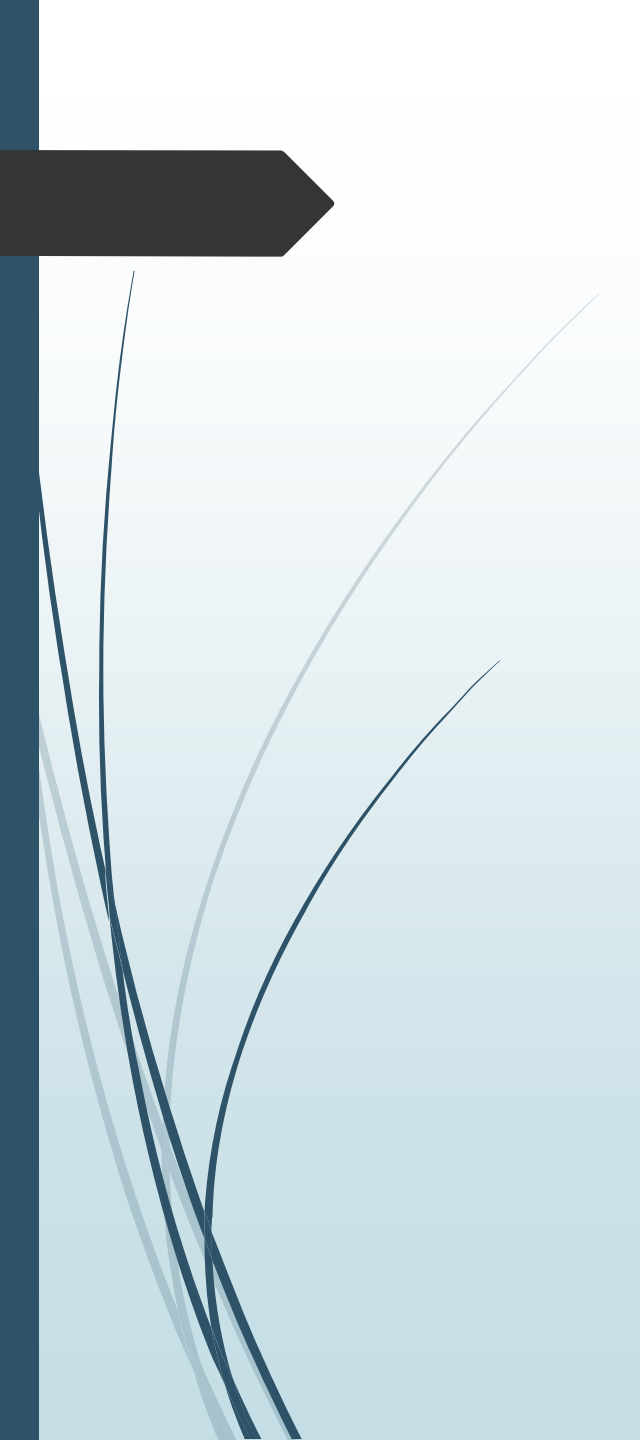
✓ ۱۱ تفاهم نامه همکاری تجاری بین دو کشور به ارزش ۲۰ میلیارد دلار و ۶۰ تفاهم نامه همکاری مکمل توافق جامع

✓ عربستان با ۲۶.۴۲ میلیارد دلار دومین دریافت کننده بزرگ سرمایه ذیل ابتکار کمربند و راه محسوب می شود

✓ امضای توافق نامه ۵.۶ میلیارد دلاری در ژانویه ۲۰۲۰ در راستای راه اندازی کارخانه پتروشیمی در عربستان که طی آن شرکت سعودی پلی کیم با اختصاص ۲ میلیون متر مربع زمین به این پروژه در پی تبدیل کک نفتی به محصولات پتروشیمی و شیمیایی می باشد.

❑ جمع بندی و پیشنهادات سیاستی

- **ضرورت ایجاد روابط استراتژیک با کشورهای قدرتمند (دارای حق وتو)**
- **ضرورت رفع تنش با غرب و حذف موانع ناشی از تحریم**
- **ضرورت برخورداری از منافع ورود فعال به ابتکار کمربند و راه ذیل مشارکت جامع استراتژیک با چین**
- **ضرورت ایجاد موازنه در روابط با غرب و شرق**
- **ضرورت توجه به امکان اجرا نشدن توافق نامه های بین المللی به دلیل عدم پابندی طرفین به مفاد قرارداد**
- **ضرورت توجه ویژه به پیش نیازهای نهادی در تحقق اهداف مشارکت های راهبردی با سایر کشورها**
- ✓ **اصلاح یا حذف قوانین و رویه های اقتصادی مخل سرمایه گذاری**
- ✓ **لزوم ثبات سیاست های اقتصادی**
- ✓ **توجه به اهمیت بهبود فضای کسب و کار**
- ✓ **لزوم کارآمد سازی نظام مالی کشور**
- **لزوم به کارگیری متخصصان حقوقی، سیاسی و اقتصادی در تنظیم جزئیات مشارکت جامع با چین**

با تشکر از توجه شما